

OD KONCEPCIÍ LOKALIZÁCIE K ENDOGÉNNEMU REGIONÁLNEMU ROZVOJU

SINCE THE CONCEPTS OF LOCALIZATION TO THE ENDOGENOUS REGIONAL DEVELOPMENT

PROF. ING. JOZEF TVRDO , PH.D.

Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja | *Dep. of Public Administration and Reg. Developmnet*
Národohospodárska fakulta | *Faculty of National Economy*
Ekonomická univerzita v Bratislave | *University of Economics in Bratislava*
 ☒ *Dolnozemská cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic*
E-mail: jozef.tvrdon@euba.sk

Anotácia

Príspevok sa zaoberá teoretickými prístupmi k rozvoju v priestore. Poukazuje na význam teoretických prístupov, ktoré vysvet ovali vývoj v priestore a osobitne poukazuje na vývoj myslenia v druhej polovici 20-eho storo ia afl po sú asnos . Vývoj teoretického myslenia hodnotí z h adiska vývoja usporiadania priestoru od koncepcií lokalizácie k endogénnemu regionálnemu rozvoju. alej sa príspevok zaoberá vývojom prístupov k endogénnemu regionálnemu rozvoju z poh adu podpory inovácií.

K ú ové slová

rozvoj v priestore, koncepcie lokalizácie, endogénny regionálny rozvoj, podpora inovácií v endogénnom regionálnom rozvoji

Annotation

The document deals with theoretical approaches about spatial development. It is focused on significance of theoretical approaches to explain the spatial evolution and especially draws attention to the development of thought in the second half of 20-century to the present. Development of theoretical thinking evaluated in terms of the spatial development from the concept of localization to the endogenous regional development. Furthermore, the document deals with evaluation of approaches to the endogenous regional development in terms of innovation support.

Key words

spatial development, concept of localization, endogenous regional development, innovation support in endogenous regional development

JEL classification: R11

1. Úvod

Regionálny rozvoj pod a neoklasickej alebo keynesovskej koncepcie je vyvolaný predov-etským vonkaj-ími impulzmi, pri om ve kú úlohu má lokalizácia pobo iek podnikov, prílev kapitálu, know-how, ako aj existencia vhodnej infra-ruktúry a finan ná motivácia, ktoré sa uskuto ujú prostredníctvom vplyvov politiky na nadregionálnej úrovni, ako je príslu-ný -tát alebo Európska únia. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sa v niektorých -túdiách poukazovalo na obmedzenú ú innos a krátku trvanlivos týchto stratégií. Kritizovaná bola najmä lokaliza ná stratégia na základe nasledujúcich charakteristík:

- nepriaznivé -rukturálne efekty (lokalizácie odvetví so -tandardizovanou výrobou a externou kontrolou);

- vytvorenie pracovných miest s nízkymi požiadavkami na kvalifikáciu;
- krátke trvanie lokalizovaných podnikov a vysoká konjunkturálna závislos vytvorených pracovných miest;
- nízka vnútroregionálna prepojenos a multiplika né ú inky;
- existencia šzbyto ných výdavkovô.

Slabý úspech uvedených stratégií a níhí potenciál mobilných podnikov v priemyselných krajinách vzh adom na globalizáciu hospodárstva ovplyvnili na konci sedemdesiatych rokov v mnohých krajinách novú orientáciu rozvoja v priestore. Napriek rozdielnym prejavom obsahujú tieto prístupy spoločnú výraznú orientáciu na endogénny potenciál konkrétnych regiónov. Pokiaľ neoklasický prístup a stratégie pólů rastu stavajú do popredia mobilitu faktorov, a predov-etkým efekty lokalizácie podnikov v regióne, endogénne prístupy si kladú otázku, či faktory a zdroje existujúce v regióne sa budú môc o najlepšie využiť a aká je konkurenčná schopnosť v-etkých aktérov ovplyvova rozvoj na lokálnej úrovni. To súvisí s druhom vyrábaných produktov, výrobnou technológiou a organizáciou produkcie, preto má kvalita prostredia významnú úlohu.

2. Endogénny regionálny rozvoj

V ostatnom období má významné miesto v rozvoji koncepcia, zameraná na podporu komplexných procesov, nazývaných ako šrozvoj zdolaô, šendogénny rozvojô alebo šbottom upô. Prítom je to do určitej miery protiklad koncepcií rozvoja, zameraných na jeho usmerovanie a iniciovanie zhora. I keď je potrebné uviesť, že v reálnych rozvojových procesoch ide o ich vzájomnú kombináciu.

Mnohé štúdie sa opierajú o skúsenosti lokálnych inštitúcií, zdôrazujú úlohu zaniatených miestnych ústastníkov pre formovanie a udržovanie rozvoja. Zdôrazňuje sa najmä prístup k lokálnemu rozvoju:

- ako k dlhodobému procesu a to s istou mierou zanietenia, ktorú je možné udržať desať a viac rokov jedine tak, keď ústastníci tohto procesu sú na ňom priamo zainteresovaní,
- vychádza z vlastného vnútorného pochopenia lokálnych komparatívnych výhod,
- jeho stratégie sa neustále adaptujú a prispôbujú v súlade so zmenami potrieb a možností v rámci lokálnej ekonomiky.¹

Táto stratégia sa zameriava na to, aby vyriešila regionálne problémy prostredníctvom využitia potenciálu existujúceho v regióne a rešpektovania jeho špecifik. Posilnením regionálneho riadenia šzdolaô sa spája o akávanie zvýšenia hospodárskej, kultúrnej a politickej samostatnosti. Táto stratégia rozvoja bola sformulovaná na konci sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov ako protiklad lokalizačnej stratégie a používala sa predov-etkým v periférnych regiónoch. Vzh adom na toto negatívne vymedzenie nepredstavujú ani tak vlastnú koherentnú koncepciu, ale ide skôr o zostavenie princípův regionálnej a lokálnej politiky, ktoré boli sformulované, aby zabránili chybám stratégie orientovanej na mobilitu. Najdôležitejšie princípy sú (Maier, Tödting, 1998):

- Regionálny rozvoj sa nechápe len ako hospodársky rozvoj, ale aj ako kvalitatívne zlepšenie štruktúry hospodárstva a životných podmienok. Mal by zlepšiť predov-etkým postavenie problémových skupín a mal by byť prispôbený sociálno-ekonomickým, prírodným a kultúrnym charakteristickým znakom regiónu.
- Regionálni aktéri by mali byť schopní orientovať a kontrolovať proces rozvoja na vlastné ciele. Zároveň to schopnosť úspešne sa prispôbiť zmeneným rámcovým podmienkam vlastnými silami. Dôležitými prvkami sú inovačná schopnosť v širšom zmysle a kolektívny proces učenia sa. Navyše sa za podstatnú bude považovať široká účasť miestnych a regionálnych záujmových skupín a prechod úloh a rozhodovacích právomocí na regionálnu úroveň.
- Regionálna politika by mala nadviazať na potenciál existujúci v regióne. Toto by sa malo využiť a ďalej rozvíjať. Potenciálne faktory zahŕňajú prírodné zdroje (životné prostredie, nerastné suroviny, energia), pôdu, kapitál, infraštruktúru, pracovné sily, kvalifikáciu a poznatky, podnikateľské schopnosti, rozhodovacie funkcie, sociálno-kultúrne faktory a trhovú potenciál.

¹ Riadenie ekonomického rozvoja regiónův krok za krokom, Prírůcka pre stredoeurópskych manažerův, Economic Innovation International, 1992 (slovenské vydanie, Projekt USAID), str.8

- Tieto faktory a zdroje by mali by pritom trvalej-íe vyuffíva , to znamená, íe by mali vo ve kom rozsahu zoh ad ova ekologické aspekty a aspekty íivotného prostredia.
- Regionálny potenciál by sa mal vyuffíva nadrezortne, to znamená, íe by sa do regionálnych koncepcií mali výraznej-íe zapoji aj v tradi nej regionálnej politike zanedbávané odvetvia, ako je po nohospodárstvo, energetika, drobné íivnosti a slufby, a podporova ích prepojenie. Cie om tohto nadrezortného prístupu je vyuffíva lokálnu a regionálnu komplementaritu.
- Rastie význam rozvoja malých a stredných podnikov. Tieto podniky by sa mali posilni vo svojej inova nej a konkuren nej schopnosti, okrem iného aj prostredníctvom vytvárania kooperácií a sietí v regióne. Pôíí ky sa pouíívajú predov-etkým pri modeli "industrial districts".
- Miestni a regionálni aktéri sa považujú za hybnú silu regionálneho rozvoja. Popri podnikoch sú to e-te pracovné sily, odborové zväzy, nositelia politických rozhodnutí at .

Jednotlivé prvky a varianty endogénnych stratégií regionálneho rozvoja boli v osemdesiatych rokoch minulého storo ía zavedené v mnohých krajinách, pritom sa obsahovo opierali o model šindustrial districtsõ.

Teraz e-te nemofno v-eobecne zhodnoti stratégie endogénneho rozvoja, pretoíe nie sú spracované obsiahlej-íe. V-eobecné zhodnotenie ani nebude jednoduché, pretoíe tak predpoklady, ako aj konkrétne prejavy stratégie sa pod a definícií odli-ujú. Skúsenosti doposia získané z rôznych príkladov ukazujú, íe endogénne stratégie a projekty v porovnaní s tradi nými stratégiami lep-íe prihliadajú na potreby a podmienky daného regiónu a lokality. Prostredníctvom rozvoja projektov sa spravidla íah-íe zdola a s vysokou miestnou angaflovanos ou oslovia hospodárske, podnikateľské a sociálne cie ové skupiny. V kone nom dôsledku sú aj kvalitatívne ú inky zameraného na endogénny rozvoj (kvalita pracovných miest, inová ná schopnos podnikov) lep-íe ako pri stratégiách orientovaných na mobilitu.

Na druhej strane nesmieme prehliadnu ísté problémy aj pri tomto prístupe. Najskôr musíme spomenú slabiny teoretických základov. Hlavné princípy tohto prístupu sa rozvinuli vä -inou ako negatívny obraz lokaliza nej stratégie, prípadne induk ne na príklade šindustrial districtsõ, preto treba poveda , íe mu chýba teoretická uzavretos a konzistencia.

Navy-e praktické problémy vznikajú aj v regionálnopolitických aplikáciách, predov-etkým v zaostávajúcich regiónoch. V protiklade k šindustrial districtsõ, ktoré slúííli zárove ako model endogénneho rozvoja, je v mnohých periférnych regiónoch endogénny potenciál podnikov, kvalifikácie a in-titúcií príli- malý, aby vyvolal hospodársky rozvoj ktorý by stál za zmienku. Kvantitatívne ú inky (rast výroby, zamestnanosti a dôchodkov) zostávajú v týchto regiónoch zvä -a skromné, a preto sa nedá o akáva výraznej-íe zmen-ovanie regionálnych rozdielov v úrovni dôchodkov a nezamestnanosti. Na druhej strane v starých priemyselných regiónoch sa týmto prístupom íasto v adekvátnej miere nezachytili problémy starých priemyselných odvetví vo ve kých a íasto zvonka kontrolovaných podnikoch. V tomto prípade výzva vo ve kej miere spo ívala v organiza ných a technologických inováciách podnikov, a to je záleíitos , ktorú zoh ad uje vo vä -om rozsahu predov-etkým inová ný prístup.

3. Inovácie v endogénnom regionálnom rozvoji

V osemdesiatych a devä desiatych rokoch sa politika vo vä -íne vyspelých priemyselných krajín orientovala na oblas technológie a inovácie. Táto inová ne orientovaná regionálna politika je síce rovnako zameraná na potenciál existujúci v regióne, v porovnaní s endogénnym regionálnym rozvojom sa v-ak viac koncentruje na inovátorské a technologické schopnosti podnikov a je menej obsiahla.

V poslednom období stúpa na dôííílosti regionálna difúzia a transfer technológií, najmä z h adiska regionálnej rozvojovej politiky (Bergman a kol., 1991). Podporná politika sa orientuje predov-etkým na transfer technológií pomocou lokalizácie : šresearch parksõ, štransfer centersõ a iných poradenských, konzulta ných in-titúcií. V kaídom prípade je rastúca úloha šnetworksõ (sietí) v tomto procese evidentná. Predstavujú formu relatívne stabilných vz ahov k vybraným partnerom. šK tomu

patria tak formálne kooperácie s inými firmami a in-titúciami (napr. kooperácie vo výskume a rozvoji), ako aj dlhodobu stabilnú dodávateľskú vzájomnosť, ale aj neformálna spolupráca a pravidelná výmena informácií. Štandardizácia zaberajú strednú pozíciu medzi trhom a hierarchiou. (Maier, Tödtling, 1996). Majú vyšiu flexibilitu ako interná organizácia, skracujú inovačný proces a osvedčujú sa práve v súčasnom období prudkých technologických zmien.

Prečo by mala politika podporovať len inovačné procesy a akého druhu by mali byť dané zásahy? Na zdôvodnenie inovačnej politiky treba najskôr konštatovať, že podniky v trhovom hospodárstve sa orientujú na nízke investície do inovačných aktivít, pretože tieto projekty sú spojené s veľkými neistotami (trhová neistota, technologická neistota) a kvôli rýchlemu napodobovaniu zo strany konkurencie vznikajú často značné problémy v prisvojovaní si efektov. Sociálny efekt je často väčší ako individuálny. Navyše sa prostredníctvom rastúcej špecializácie a teda práce v inovačnom procese stáva dobrá súhra súkromných a verejných aktérov ťažšie dosiahnuteľnou. Z regionálneho hľadiska možno konštatovať, že práve v zaostávajúcich regiónoch (napr. periférne regióny alebo staré priemyselné oblasti) existuje značný inovačný deficit napr. vo forme nízkych výskumných a vývojových výkonov, slabých výrobných inovácií a v spomalenom zavádzaní nových postupov. Dôvodom týchto nízkych inovačných výkonov sú špecifické bariéry, ktoré aspoň čiastočne možno ovplyvniť verejnou politikou.

Pri uplatňovaní politiky sú značné rozdiely, závisí predovšetkým od toho, či sú v popredí väčšej miere technologicko-politické ciele alebo regionálnopolitické ciele. Pritom možno rozlišovať:

- podporu vysokých technológií a technologických clusters a
- zlepšenie inovačnej schopnosti podnikov v zaostávajúcich regiónoch.

Pri prvej forme uplatňovania ide o zlepšenie technologického postavenia krajiny v určitom priemyselnom odvetví alebo dokonca o dosiahnutie technologického vodcovstva v určitej oblasti. Vychádzajúc z existujúcich silných stránok vo výskume a vývoji v hospodárstve, platí, že treba identifikovať existujúce a potenciálne clusters (teda hromadenie firiem, medzi ktorými sú technologické a iné vzájomnosti). Úlohou regionálnej technologickej politiky je potom takéto clusters posilniť prostredníctvom cielených investícií do základného a aplikovaného výskumu, ako aj regionálnou koncentráciou týchto opatrení. Takéto opatrenia sa týkajú napr. vzdelávania (vysokokvalifikované pracovné sily), zintenzívnenia spolupráce medzi výskumom a priemyslom, zabezpečenia rizikového kapitálu a podpory špecializovaných výrobných slufieb. Zriadenie technologicky špecializovaných výskumných parkov by mohlo podporovať takýto súbor opatrení vo vhodných lokalitách.

Pri druhej forme uplatňovania ide o zlepšenie inovačnej schopnosti podnikov v zaostávajúcich regiónoch a o zrýchlenie difúzie technológií. Štandardná schopnosť sa tu definuje širšie ako rozvoj vysokej technológie. Zahŕňa takisto aj inovácie výrobkov (výrobné inovácie a modifikácie), ako aj zavedenie nových postupov a organizačných foriem v regionálnom hospodárstve. Skôr ide o rýchle zavedenie šiest practice technology, teda transfer technológie, ako o technologické vodcovstvo a radikálne výrobné inovácie.

Pri tejto stratégii sa musia najprv identifikovať najdôležitejšie investičné bariéry danej ekonomiky a podľa toho sa musia určiť opatrenia. Inovačné bariéry sú často v nedostatku znalosti trhu a rozvoja technológií zo strany podnikov, v slabom prepojení uzlových miest na životné prostredie (výskum a vývoj, marketing, podnikové plánovanie), v malom využívaní vonkajších informačných kanálov a zdrojov v slabej alebo zastaranej kvalifikácii pracovníkov, ako aj v konvenčnom manažmente a organizačných štruktúrach. Opatrenia sa môžu týkať podnikov jednak vo forme finančnej podpory výskumno-vývojových aktivít a inovačných projektov, jednak vo forme opatrení podnikateľského poradenstva, ako aj informačného a technologického transferu. Na druhej strane sa dané regionálne prostredie môže zlepšiť napr. prostredníctvom výstavby dopravnej a telekomunikačnej infraštruktúry, vzdelávacích in-titúcií a technologického transferu. Navyše sa tento prístup ukázal, že podpora a zintenzívnenie sietí tak dovnútra regiónu, ako aj navonok môže značne zvýšiť schopnosť inovácií.

Najdôležitejšou cieovou skupinou takýchto inovačných opatrení sú spravidla malé a stredné podniky, pretože vo vysokej miere závisia od lokalizačného prostredia, a preto sú v zaostávajúcich regiónoch vystavené väčším investičným bariéram. Práve táto cieová skupina si však vyžaduje aktívnu účasť zo strany inovačnej politiky (aktívne kontakty, decentralizovanú ponuku poradenstva, informačný a technologický transfer), pretože inovačné problémy si podniky často ani neuvedomujú. V určitých zaostávajúcich, predovšetkým v hospodársky slabých periférnych regiónoch, ale aj vo viacerých starých priemyselných krajinách je však hospodársky a inovačný potenciál malých a stredných podnikov príliš malý, aby dosiahol dôležité efekty. Tu môže lokalizácia podnikov vyvolať ešte stále významné impulzy, ale len vtedy, ak bude selektívne podporovaná.

4. Vývoj prístupov k endogénnemu regionálnemu rozvoju

Významným systémom, ktorý môže uvedené aktivity v rámci endogénneho rozvoja podporovať sú inštitúcie verejnej správy, ako i inštitúcie podporujúce regionálny a lokálny rozvoj. Prítom táto podpora by mala byť selektívna a kritériami selekcie by mali byť tak funkcionálne a organizačné aspekty (rozmanitosť podnikateľských funkcií, stupeň rozhodovacej autonómie), ako aj potenciál zameraný na rozvoj medzifirmových vzťahov v území.

Otázka lokálneho rozvoja je neustále ovplyvňovaná aj trendmi v globalizovanom svete, ako sú:

- globálne otepľovanie a jeho dôsledky akými je potreba energetickej samostatnosti (vystačíme si sami) a nezávislosti,
- potreba rovnosti, ktorá sa vzťahuje na fakt, že sa neustále zväčšuje priepasť medzi strednou a bohatou vrstvou.

To všetko je potrebné brať do úvahy ak hovoríme o lokálnom rozvoji, ktorý by mal mať prívlastok udržateľný (sustainable). Vzhľadom na tieto fakty uvádza, že *š lokálny ekonomický rozvoj je možný dosiahnuť ak sa zachová alebo zvyšuje určitá fluktuálna úroveň (štandard) a to pomocou procesu ľudského a fyzického rozvoja, založeného na princípoch rovnosti a udržateľnosti.* V praxi to znamená napríklad, že lokality, ktoré svoje bohatstvo získavajú na základe ich prírodného bohatstva, si musia dávať pozor na špehlavé odfarbenie, ktoré môže priviesť ich ekonomiku do slepej uličky, za situácie vyčerpania celého jej bohatstva. Na druhej strane je sledovanie ekonomického rastu nebezpečné z pohľadu prerozdelenia bohatstva. Na úkor ekonomického rastu môže dôjsť v komunite k veľkej sociálnej nerovnosti, ktorá môže následne vyústiť do sociálnych nepokojov.

Ciele ekonomického rozvoja na lokálnej úrovni možno rozdeliť na:

- zlepšenie ekonomickej situácie lokálnych obyvateľov (disponibilný príjem a aktíva) a lokálnych firiem (ziskovosť a rast)
- zvýšenie kvality života komunity ako celku (vzhľad, bezpečnosť, siete, miesta na zhromažďovanie)

Prínosom tohto prístupu je nazeranie na komplexnú problematiku z dvoch pohľadov – prvý pohľad sa sústreďuje na konkrétne indivíduá, ktoré tvoria komunitu a na ich ekonomickú situáciu a druhým pohľadom sleduje rast komunity ako celku.

Z hľadiska historického vývoja uplatňovaných teoretických prístupov v oblasti endogénneho rozvoja možno pozorovať odlišnosti pri ich realizácii. Vyplývalo to predovšetkým z toho, aká koncepcia rozvoja sa v tom-ktorom období uplatňovala.

V 30-tych rokoch minulého storočia bol endogénny rozvoj zameraný na prilákanie podnikov využitím nástrojov ako zníženie daní, ponuka pôžičiek; s cieľom znížiť produkčné náklady spojené napríklad s prenájmom pôdy, využívaním verejnej infraštruktúry a pracovnej sily. V tomto období ekonomický rozvoj nebol subjektom akademických výskumov. V nadväznosti na uvedený endogénny rozvoj bola táto koncepcia značne kritizovaná. Táto kritika prúdila nielen z radov vedeckých výskumníkov ale aj zo strany aktivistov, keďže celosvetová konkurencia znamenala zostup americkej

výroby a tým sa na-taroval tzv. ve ký šexodusõ firiem. Odchod priemyselnej výroby z mestských oblastí sa za ali prejavova aj v ob ianskych nepokojoch.

V období od 60-tych do za iatku 80-tych rokov boli k ú ovými stratégiami prilákanie investícií z vonka, budovanie tvrdej infra-truktúry. Iniciátorom a realizátorom týchto stratégií bol vo vä -ine prípadov verejný sektor, ktorý tieto stratégie financoval. Realizované kroky takéhoto lokálneho rozvoja nesledovali strategický prístup, i-lo skôr o plánovanie a realizovanie samostatných projektov. Nástroje takéhoto lokálneho rozvoja boli ve ké granty, da ové prázdniny, zvýhodnené úvery. Stratégie sa opierali o lacnú pracovnú silu a lacné pozemky za ú elom prilákania priamych zahrani ných investícií.

K ú ovými stratégiami v období od polovice 80-tych rokov do polovice 90-tych rokov minulého storo ia sa stali snahy o zachovanie a rast existujúcich lokálnych podnikov, na alej bol kladený dôraz na prilákanie investícií av-ak tieto opatrenia boli viac orientované na -pecifické odvetvia alebo oblasti. Do popredia sa dostávali stratégie, ktoré podporovali nové oblasti podnikania a nové priemyselné odvetvia najmä high-tech odvetvia. Po prehodnotení otázky kto vlastne prosperuje z doteraj-ích stratégií ekonomického rozvoja sa do popredia dostali otázky rovnosti a redistribúcie. Rastie teda záujem o verejno-súkromné partnerstvá, taktiefl sa zakladajú regionálne siete (networks), industriálne klastre.

Stratégie sa za ali zameriava na regeneráciu oblastí. V konkrétnych aktivitách teda -lo o priame platby individuálnym ve kým a malým miestnym podnikom, lep-ie zacielené metódy prilákania investícií, zakladanie podnikate ských inkubátorov, poskytovanie vhodných priestorov a zakladanie priemyselných zón, poradenstvo a rôzne -kolenia pre malé a stredné podniky, -kolenia v odborných zru nostiach -peciálne pre znevýhodnených, podpora podnikate ským start-up, zvy-ovanie dôrazu na investície do mäkkej infra-truktúry.

Od druhej polovici 90-tych rokov afl po sú asnos sa stratégie zameriavali na docielenie priaznivého podnikate ského prostredia, investície do mäkkej infra-truktúry (akými sú napríklad rozvoj udských zdrojov), vyuffitie verejno-súkromných partnerstiev, vyuffitie súkromného sektora, zlep-enie kvality flivota a bezpe nosti, vytváranie konkuren ných a nie len komparatívnych výhod. Vytvárajú sa partnerstvá pod vedením verejného sektora. Otázka financovanie je stále kladená strane verejného sektora, av-ak narastá aj podiel financií súkromného sektora. Realizácia týchto t znamenala orientáciu na integrované lokálne a regionálne stratégie, zmena poh adu zo sektorového rozvoja na teritoriálny rozvoj, horizontálnu spoluprácu miestnych samospráv, taktiefl spoluprácu medzi samosprávami navzájom a networking, podporu -írenia znalostí a podporu sluffieb informa ných technológií pre podnikate ské subjekty, strategické plánovanie a benchmarking. alej sa dôraz kládol na redukciu administratívnej náro nosti pre podnikate ské subjekty, granty, pôfli ky a existenciu rizikového kapitálu.

Z uvedeného vyplýva, fle do popredia sa dostávali stratégie, ktoré podporovali nové oblasti podnikania a nové priemyselné odvetvia najmä high-tech odvetvia. Po prehodnotení otázky kto vlastne prosperuje z doteraj-ích stratégií ekonomického rozvoja sa do popredia dostali otázky rovnosti a redistribúcie. Rastie teda záujem o verejno-súkromné partnerstvá, taktiefl sa zakladajú regionálne siete (networks), industriálne klastre.

Významnou sú as ou v sú asnosti uplat ovaných stratégiách endogénneho rozvoja je jeho zameranie na udrflate ný ekonomický rozvoj, ktorý má za cie zlep-ova flivotné prostredie a uplat ova princíp sebesta nosti (self-sufficiency). K ekonomickému rozvoju sa teda za ína pristupova s vyváflným poh adom, ktorý berie do úvahy celý rad ekonomických, environmentálnych a sociálnych charakteristík, ktoré spofo ne tvoria škomunityõ, ím dochádza k zmieru v oblastiach podpora rozvoja ekonomiky, spravodlivého rozde ovania efektov rozvoja a zachovania prírodného prostredia. Pre jasnej-ie vymedzenie pojmu udrflate nosti sa definovali princípy ako kvalita flivota (ekonomika - flivotné prostredie - sociálna spravodlivos), spravodlivos a rovnos , participácia a partnerstvo, ekologický prístup.

Z uvedeného vyplývá, že v sú asnosti preferované stratégie lokálneho rozvoja sa odrážajú od preferovaných konceptov a identifikovaných faktorov lokálneho rozvoja, ktorými sú znalosti, inovácie, zru nosti, kreativita.

Je potrebné zdôrazni , že uvedené procesy vplývajúce na endogénny rozvoj majú dynamický charakter a menia sa pod tlakom predov-etským vonkaj-ích vplyvov (procesy globalizácie, zmeny dynamiky vývoja a zmeny -truktúry lokálnej ekonomiky).

5. Závery

Ke máme zhrnú vy-íe uvedené teoretické poznatky vysvet ujúce rozvoj v priestore, ako i teoretické prístupy odrážajúce reálne procesy v regionálnej ekonomike, možno uvies , že vývoj je v skuto nosti v rozhodujúcej miere endogénny. Je v podstate závislý na koncentrácii usporiadania aktérov, do ktorého je vložený socio-ekonomický a kultúrny systém, od ktorých závisí stupe rozvoja regionálnej ekonomiky. Ide o podnikateľské schopnosti, miestne výrobné faktory (práca a kapitál), vzájomné zru nosti miestnych aktérov generujúcich kumulatívne získavanie poznatkov, rozhodovacie schopnosti, ktoré umoŕ ujú miestnej ekonomike a sociálnym aktérom vplýva na rozvojový proces, podpori ho, ke prechádza procesom zmien a inovácií a obohati ho o externé informácie a znalosti potrebné na premeny regionálnej ekonomiky.

Dynamiku rastúcich výnosov možno definova ako výhody, ktoré pôsobia na kapacitu firiem a regióny nabádajú k inováciám, stávajú sa centrom sú asných teórií, o vedie k neo-Schumpeterovským prístupom v regionálnom rozvoji, s cie om identifikova úlohu priestoru v inova ných procesoch.

Endogénne faktory vplývajúce na vznik a -írenie znalostí predstavujú prínosy v podobe dynamických výhod plynúcich z:

- priestorovej blízkosti medzi firmami, ktorá u ah uje výmenu vedomostí, ide o koncentráciu inova ných inností;
- blízkosti medzi firmami, definovaných ako vzájomné vz ahy spolupráce medzi miestnymi agentmi, zdrojom kolektívneho procesu vzdelávania a socializácie (t.j. územných vz ahov medzi subjektmi pôsobiacimi v geografickej a sociálnej blízkosti),
- in-titucionálnej blízkosti, ktorá formuje pravidlá, predpisy a normy správania, ktoré u ah ujú spoluprácu medzi aktérmi a preto socializácia vedomostí pomáha hospodárskym aktérom (fyzické osoby, firmy a miestne in-titúcie) rozvíja organiza né formy, ktoré podporujú interaktívne vzdelávacie procesy a tým podporujú vznik inova ných systémov v priestore.

Literatúra

- [1] AMSTRONG, H., TAYLOR, J., (2000). *Regional Economics and policy*. Oxford: Blackwell Publishers. ISBN 0-631-21713-4. 401 p.
- [2] BERGMAN, E., MAIER, G., TÖDTLING, T. (eds.), (1991). *Regions Reconsidered: Networks, Innovation and Local Development in Industrialised Countries*. London: Cassel.
- [3] BUREK M., REHÁK, T., TVRDO , J., (2010). *Regionálna ekonómia a politika*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 978-80-8078-362-4.
- [4] BRESCHI S., LISSONI F., (2001). Knowledge spillovers and logical innovation systems: A Critical Survey. *LIUC Papers in Economics* 84. Castellanza: Cattaneo University.
- [5] CAMAGNI R., (2002). On the Concept of Territorial Competitiveness: Sound or Misleading? *Urban Studies*, vol. 39, iss. 13, pp. 2395-2411.
- [6] CAPELLO, R., (2007). *Regional Economics*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-39520-5.
- [7] COHEN, S. S., (1994). Competitiveness: A Reply to Krugman, BRIE Research Note.
- [8] FRIEDMANN, J., (1966). *Regional Development Policy ó A Case of Study of Venezuela*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- [9] KEYNES, J. M., (1963). *Obecná teorie zam stnanosti, úroku a pen z*. Praha: Nakladatelství eskoslovenské akademie v d.

- [10] KRUGMAN P., (1991). *Geography and Trade*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology. ISBN 0-262-61086-8
- [11] KRUGMAN P., (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, vol. 73, iss. 2, pp. 286-44. DOI 10.2307/20045917.
- [12] MAIER, G., TÖDLING F., (1996). *Regionálna a urbanistická ekonomika 2*. Bratislava: Vydavateľstvo Elita. ISBN 80-8044-049-2.
- [13] MARTIN R. L., (2004). *A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for the European Commission Directorate-General Regional Policy*. Cambridge: University of Cambridge.
- [14] OTTAVIANO, GIANMARCO I. P., PUGA D., (1997). Agglomeration in the global economy: A survey of the new economic geography. *World Economy*, vol. 21, iss. 6, pp. 707-731.
- [15] PORTER, M.E., (1998). Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, vol. 76, iss. 6.
- [16] SCOTT, A., STORPER, M., (2007). Regions, Globalization, Development. *Regional studies*, vol. 41, 40th Anniversary Classic Papers Supplement. ISSN 0034-3404.
- [17] TVRDÝ, J., (2006). Regionálny rozvoj a teoretické východiská. In *Regionálna diferenciácia, regionálny rozvoj v Slovenskej republike v kontexte integračných dosahov*. Bratislava: Sociologický ústav SAV. pp. 400-438. ISBN 80-85544-38-5.

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 1/0207/13 š Budúcnos kohéznej politiky EÚ 2014-2020.